

СЕРГЕЙ ГЕРДЖИКОВ

МАЛТА 2012

chitanka.info

Стана така, че посетих Малта в средата на най-лютата зима — просто избягах там. И я намерих също в най-студените ѝ дни. Островът също ме посрещна скован в студ. Там слънце, вятър и дъжд се смесват и редуват и времето е непредвидимо.

Пътувам сам.

Опитвам се да изляза от най-дълбока дупка.

Този януари студът прониква до кости и замрази не само улиците на София, но и тялото, и мислите ми. Не мога да излизам както обикновено и не мога да се порадвам дори на дърветата в парка, какво остава за Витоша. По цял ден няма с кого да си разменя и дума. В този сибирски студ съм изпаднал във вцепеняваща и мъчителна депресия. За да оцелея, трябва да се махна, да се раздвижа, да пътувам, да видя непознати места. Търся топла, но не далечна страна, в която не съм бил. Спирам се на Малта, защото планирахме Крит на същата ширина в същото море.

Решението вземам импулсивно, използвайки оферта за Малта — най-южната земя на Европа. Сега нямам план, а трескав импулс: да избягам! Да се спася...

Седя в ресторантче на „Дондуков“ пред чаша димящо кафе и цветен проспект на дестинацията — пакет, предлаган от агенция „Бохемия“. Обмислям офертата финансово, психологически и като перспектива да видя интересни неща. Не ме привлича особено католическата култура. Но се предлага изкачване на вулкана Етна в Сицилия. Изкачването ще ме въвлече в телесно усилие и радост и ще ме изтръгне от мътилката. Това наклонява везните и купувам целия пакет от местни екскурзии: Гозо, Сицилия, Валета, Мдина, трите града: Санглеа, Коспикуа, Виториоса.

Полетът е през Атина. Стюардесата говори на странен език, подобен на арабски, но разпознавам италиански нотки и думата „граци“. На летището на Малта се оказваме няколко българи по тази програма, двама сме за хотел „Bay Street“. След регистрацията се запътвам за асансьора и пред самия асансьор откривам, че съм си забравил куфара. Много съм зле. Стаята е доста скромна, на плочките на банята са останали някакви непочистваеми петна, подобни на ръжда и на напластяванията в мозъка ми — сякаш ги усещам.

Сутринта Бойко от агенцията ни дава инструкции. Разказва ни интересни неща от историята на Малта и най-вече на Ордена „Св. Йоан“. Развихря се, разказва, обяснява ни мястото, град St. Julians. Реално „градовете“ в урбанизираната зона на Малта са квартали около столичния квартал Валета (неясно защо тук му казваме: Ла Валета). Дамата. Днес съм свободен и мога да разгледам Валета.

МАЛТА ВЪВ ВРЕМЕТО

Историята на скалния къс, изскочил над морето, започва с могъщи трусове преди милиони години. Историята на хората, населявали острова, започва пет хилядолетия преди Христа. Две хилядолетия по-късно малки племена почитали богинята на Земята и строели мегалитни светилища, каквито още се виждат и тук, и на съседния остров Гозо. Почти запазен е неолитният храм Мидайдра. Варовиковите скали са обработвани с обсидианови сечива от други острови. Заселниците са дошли от близката Сицилия (93 км) с големи лодки. Имали са култивирани видове пшеница, ечемик и леща; овце кози, свине и говеда.

Цивилизоващ етап е присъствието на финикийците — предприемчиви търговци и вещи мореплаватели, използвали първи острова като перфектна междинна база за далечните им пътувания. Финикийците колонизират островите около 1000 г. пр.Хр.

Стари рисунки ги показват същите като арабите — с бели широки дрехи, с навити шапки, с дълги бради.

В началото на V в. пр.Хр. Малта попада под властта на Картаген, а след още 200 години става римска провинция. Много римски реликви са запазени. Епохата е много продължителна. През 440 г. Малта е превзета от вандалите, но отново върната в пределите на римската империя през 535 г. В годината 60 след Хр. Свети Павел претърпява коработрушение и попада на малтийския бряг.

После идват византийците, а след тях — *арабите* — IX–XI в. Те оставят най-забележимия отпечатък от своята култура преди времената на рицарите. Местният език е семитски, земеделието е организирано по арабски образец и според арабската наука. Започва отглеждането на цитрусови плодове и памук, внедрени са първите напоителни системи. Арабите не наложили исляма и населението останало християнско.

Норманите, завладели преди това Сицилия, завземат и Малта през 1091 г. Постепенно се налага европейското влияние. Следват триста години власт на феодални владетели от Европа — от Швабия,

Аквитания, Арагон, Кастилия. През 1479 г. Малта става част от Испанската империя.

Малта е с размерите на София, а населението е около една четвърт от софийското — 400000. Вземам автобуса близо до кулата на хотел Хилтън в посока Валета. Шосето-улица следва капризите на скалистия бряг.

Изсипваме се на площад с кръгъл фонтан с три бронзови фигури на тритони — мъжки русалки с мощни тела. В столицата се влиза през дълъг коридор, зад който се строи новата градска порта.

ОРДЕНЪТ

Навсякъде във Валета се усеща рицарската история. Входът в момента се реконструира. Минавам надясно и се озовавам на крепост. Под мен е солидната наклонена варовикова стена, по нея личат следите на столетия дъждове, а вляво се издига кула. Отсреща три тесни скални ребра прорязват морето, виждам кранове на кораборемонтна база между крепостни валове.

Орденът на Хоспиталиерите „Св. Йоан“ е основан още по времето на Кръстоносните походи, през 1080 г., начело с брат Жерар, и съществува и до днес. В Йерусалим те основали болницата църква на св. Йоан Кръстител. Следващи седалища на ордена са островите Родос и Малта. Тук също е построена огромна и за днешните мащаби болница.

До средата на XII в. орденът се дели ясно на две братства — воини и лечители. Не плащали църковен данък десятък. Строели собствени църкви и крепости — бастион на католически Рим. След XI век орденът е силно милитаризиран.

Рицарите от ордена давали обет за безбрачие, послушание, скромност и целомъдрие. Те се задължавали да се борят с оръжие срещу враговете на Кръста. Рицарите били висш слой в ордена, но в него се включвали и монаси, които именно се грижели за болните, но и служели като помощна пехота. Приети били и наемници от европейските страни.

Улиците на Валета са прави, а по наклоните са запазени ниските стъпала за тежковъоръжени мъже и коне. Влизам във входа на двореца на ордена и се насочвам към военната колекция. Забележителна е колекцията от доспехи оръжия. Срещу посетителя са насочени три огромни железни оръдия. Пана и макети показват как са изглеждали рицарите и еничарите.

Начело на ордена е *Великият магистър*. Орденът е подчинен пряко на папата. В битките рицарите носели върху ризниците

яркочервена риза с бял осмоъгълен кръст — емблема, символизираща осемте страни основателки на ордена.

Воините на исляма прогонили ордена от Светите земи. Йерусалим е загубен през 1187 г. Орденът търси подслон и се установява в Кипър, а след това завзема остров Родос. През 1522 г. Сюлейман Великолепни изгонва рицарите от Родос, като връща стотици пленени знатни воители, очаквайки стабилен мир. Но същите воители се преселват на остров Малта, откъдето извършват пиратски грабежи. През 1530 г. императорът на Свещената римска империя Карл V им дава острова, както и Гозо, Камино и Триполи срещу символичен ловен сокол (право да ловува там).

Но враговете не са ги забравили. Османците доминират в Средиземноморието и в Близкия изток. През 1565 г. Сюлейман Великолепни подготвя масирана обсада на Малта, продължила близо 5 месеца и останала в историята с името „Великата обсада“. Великият магистър Жан дьо Валет обаче прилага и успява да удържи острова. Затова днес столицата на Малта носи неговото име.

Година след успешната защита на островите започва изграждането на нов укрепен град с името Валета, кръстен на Жан дьо Валет. Освен града, който става столица на Малта, рицарите изграждат и множество замъци, църкви, укрепления, паркове и градини. Значителна част от културното и историческо богатство на Малта е от този близо тривековен период под знака на Ордена на хоспиталиерите.

С времето обаче рицарите загубили боеспособност, отдали се на развлечения и хазарт. За краткото време на своя престой Наполеон реорганизира управлението на островите в духа на Френската революция — всички малтийци получават равни права, аристократическите отличия са премахнати, на всички религиозни общности са предоставени равни права на изповедание, включително на православните и юдеите, създадено е ново административно-териториално деление. След като оставя трихиляден гарнизон начело с генерал Вобoa (Vaubois), на 18 юни Наполеон отплува за Египет.

Орденът не бил особено популярен сред местното население и в началото французите били приети радушно. Данъчната реформа и разграбването на църквите обаче довеждат само няколко месеца по-късно до бунт срещу новата власт. Великобритания и Сицилия помагат на бунтовниците, а британският флот блокира пристанището на

Валета, където се е укрепил френския гарнизон. Французите се предават и островите стават протекторат на Великобритания.

Стратегическото разположение на островите на половината път от Гибралтар към Суецкия канал, ги превръща в особено важна морска база (главна за Великобритания в Средиземно море) и междинна спирка на много търговски маршрути. По-голямата част от местните жители са доста бедни и нямат почти никакво право на самоуправление чак до 1919 г., когато след бунтовете заради високата цена на хляба, Малта получава известна автономия.

Наистина островът е идеална военноморска база. Прорязан е от тесни дълбоки заливи и солидни варовикови крепостни валове, останали още от XVI в., го опасват отвсякъде.

През 1834 г. седалището на йоанитите се установява в Малтийския дворец в Рим. Там остава до признаването на суверенитета му през 1961 г. и до днес. Постепенно орденът изоставя военната си дейност и се съсредоточава върху благотворителната и хуманитарната си активност.

Надолу в края на централната улица е огромното здание на болницата на ордена. Тук са лекувани не само рицари. За всеки е имало отделна койка. Впечатляват сребърните прибори, които болните ползвали като стерилни. Тук са били изолирани и заразени по време на епидемии.

Малтийският орден е създал спешната медицинска помощ, като е осъществявал първите хуманитарни акции още през XVII век, а по-късно Червеният кръст приема за свой символ емблемата на ордена — кръста.

Малтийският орден е още жив. Орденът има право да сече монети, да издава паспорти и пощенски марки, има свой официален химн, герб и флаг, но няма парламент. Той е признат официално и поддържа дипломатически отношения с 93 държави включително България. Дванайсет хиляди са посветените рицари (постоянните членове) и около 250 000 — доброволните сътрудници, граждани на различни държави.

Италия обявява война на Британия на 10.06.1940 г. и нападенията над Малта започват. Бомбите разрушили 35000 домове и културни паметници били разрушени. Хората страдали и умирали както от бомбите, така и от глад. От 275000 население загинали близо 1500. Криели се в подземни скривалища. От базата си на острова британците пък извършват атаки срещу италианската флота, а пристанището на Валета приютява множество съюзнически подводници. За проявената храброст малтийският народ е награден с най-високия граждански орден за храброст в Британската империя — „Кръстът на свети Георги“, от крал Джордж VI. Въпросното отличие е изобразено в горния ляв ъгъл на съвременното малтийско знаме. Войната тук свършва с капитулацията на Италия на 8.09.1943 г.

Надниквам във *Военния музей*. Разглеждам експозиция от Втората световна война. Тук е сирената, която известявала за въздушните нападения.

След войната Малта получава полуавтономен статут. Партиите на острова са две (явно по образ на английските): Работническата и Националната партия (НП).

На 21 септември 1964 г. (Денят на Независимостта) Малта е обявена за независима държава, въпреки че Елизабет II остава формално кралица на острова. На 13 декември 1974 г. (Ден на Републиката) Малта е провъзгласена за република с държавен глава президент, а на 31 март 1979 г. (Ден на Свободата) получава пълна автономия.

През 80-те години Малта не застава на страната на нито един от двата блока в Студената война и за кратко е член на Движението на необвързаните държави. През 1989 г. тук се провежда първата среща между Джордж Буш и Михаил Горбачов, с която се слага началото на края на Студената война.

В залите на двореца днес заседава правителството на Малта.

По пътя си към Европейския съюз Малта е водена Националната партия. През 2003 г. е проведен референдум за влизането на страната в ЕС, който показва одобрение с мнозинство от 19 хиляди гласа. През май 2004 г. Малта става членка на ЕС заедно с още девет държави.

ПЪРВИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ

Тук е Запад, но нещо ми напомня Япония. Мястото е много малко, много е урбанизирано, също като в Япония, няма място за много коли и за много пешеходци. Как ли се разминават коли и пешеходци през туристическия сезон? Движението е обратно, като в Япония (такова е въведено очевидно от англичаните колонизатори).

Малта е Запад за нас, балканците. Цари видим ред, чистота на улиците, липсват дупки. Никой не паркира по тротоарите, но и сякаш не са достатъчни за това. Хората не са точно западнци, те са смес и имат нещо общо с арабите. Тъмнички са. Бойко каза, че закъснявали за работа, че не бързали за никъде. Но микробусите за екскурзиите са точни.

Как онези „тъмни и кръвожадни“ Средни векове са стигнали до това подредено, мирно и либерално съвремие? Най-вероятно двигателят на тази промяна е капитализмът, свободното предприемачество, което *изисква строги правила*, за да процъфтява. Католицизмът като строга религия се различава от разпасаното православие и тук е много по-подредено от Гърция и България.

Вечерта правя разходка по крайбрежието и по малките улички на Сан Джулиан. Тук младежта също се развлича и забавлява. Близко до моя хотел има стръмна уличка с дискотеки и барове, пълни с тийнейджъри.

Цените в евро са номинално като в България (значи 2 пъти по-скъпо). Има изключения, в посока нагоре.

На едно пешеходно мостче в красив залив е изрязан парапет с огромни кирилски букви: **ГОЛЕ**. Такава дума няма, но това е огледално обърнато: **LOVE**. Така в католическия консервативен град са загатнали, без да изпаднат в скандал своята романтична настроеност и романтиката на мястото. Там е пълно с барове и ресторанти, а вечер

луната, морето и многото лампи и реклами създават нетипично за Малта настроение.

Късно вечерта чета в леглото си новоиздания ми сборник: *Дзен-майстори. Китай*. Изреченото от Бодхидхарма преди хиляда и четиристотин години се връзва в ума ми. Точно сега имам жизнена нужда от проясняване и освобождаване...

ГОЗО

Студено се оказва и тук. Чакаме на ветровитото пристанище за Гозо — скалист остров отсреща. Правя снимки. Колебая се към коя група да се присъединя за екскурзовод: към руска или английска. Предпочитам руската, само трима сме, по-приятно ще е за разглеждане. На пристанището към мен се присъединяват майка и син Александър — руснаци, които живеят в Лондон.

Английският език е световен. Това е език, с който можем да се разберем с който и да е човек на планетата, който го знае (а във всички страни има хора, които го знаят).

Това е изключителен глобален факт. Помислете си: на родните си езици и диалекти ние не се разбираме достатъчно дори със съседите си от други населени места в една малка страна.

GGANTIJA TEMPLES

Гозо ни посреща с дъжд, в дъжд разглеждаме мегалитните руини на древен езически храм отпреди 5600–4500 г. Големи камъни оформят овална ограда около четири вътрешни сгради с форма на две детелини. Вътре има жертвен олтар, в помещението са влизали само жреците.

Тези хора са били мирни. Приличат ми на траките по постройките и култа — светилище на богинята майка — Земята. Жертвали са били дребни животни. Опичали ги и ги раздавали на хората навън. През 1980 г., *Джгантия темплес* са записани като Световно наследство от ЮНЕСКО.

Потегляме на запад.

Дъждът се усилва, по уличките на градчетата текат потоци. После изгрява слънце, а ние спираме за обед на живописно място. Храната е вкусна — зеленчукова супа, готвено месо в сос, плодове, кафе. Алекс е много темпераментен, лесно се възбужда, раздразва се силно на тема Британия. Развика се на някакъв англичанин, който се представя за британец. Извика дори „Полиция!“. Майка му го защитава, не го критикува, гордее се със сина си, успял музикант в САЩ. Алекс се възмущава, че само Англия няма собствено правителство — Шотландия и Ирландия имат, Уелс също. Не обича „социализма“ в Англия, не обича Лондон, боготвори Америка като страна на свободата.

Още ме мъчи депресията. Лицето ми е навярно посърнало и сбръчкано, защото младежът ми дава над шейсет години!

Стигаме красив синьо-зелен залив — Xlendi, Шленди. На брега впечатлява солидна бойна кула, същата като още няколко на острова. Дъждът се сменя със слънце, сякаш само за да се полюбуваме на скалите и водата. Слънце — дъжд — слънце — цял ден. Жалко, че не се появи нито веднъж дъга да я снимам.

КАМЕННАТА АРКА

На западния бряг на остров Гозо водата и вятърът са издялали от жълтия варовик невероятни форми. Целият залив е отвесен, с ниски и високи тераси. В морето са пръснати скални отломъци и канари. Заливът се увенчава от север с огромна правоъгълна арка, Azure Window.

Причудливите скални форми са издигнати от самото дъно на морето, сантиметър по сантиметър при всяко земетресение. На някои плочи дори се виждат вкаменените остатъци от дънни организми.

В България, до селцето Тюленово има подобна арка, но това тук е доста по-внушително като комплекс и мащаби. Целият залив е сякаш построен от светложълт варовик.

Усещам с потръпване на цялото тяло тежка и мъчителна болка. Но не ме боли нито крак, нито ръка, нито вътрешен орган. Просто дишането ми е неритмично, накъсано и плитко. Забравям да дишам дълги секунди.

На скалистия бряг срещу бушуващите пенести вълни до голямата морска арка се вирам продължително в синята разпенена и разбунена вода. Облаци от пяна се издигат и разбиват. Обикалям наоколо по скалните форми и обхождам начупения бряг. Снимам много и гледам с упоение. На широка тераса точно срещу Арката стоя и се изпълвам с рева на вълните, които се разбиват под мен. Дишам дълбоко и се опитвам да се изчистя от насъбралата се едномесечна депресивна енергия, която още ме стяга в гърлото. Изкачвам са на самата арка.

Усещам как тази стихия ме измива от напластената ми тъга. Ето защо дойдох тук. Осъзнавам, че в крайна сметка умът ни е чист и само от нас зависи да се успокои въввлеченият в преходни и суетни болки Аз, който при това е напълно илюзорен. Мислите са, които създават безизходната ситуация на липса на решение.

Автобусът отново ни понася по красивия остров.

ВИКТОРИЯ (РАБАТ) И ЦИТАДЕЛАТА

Стигаме малката столица Рабат (арабско име, означаващо оградено селище). В центъра на Рабат се издига импозантната Цитадела, построена от арабите. Разрушена от земетресение, тя е достроена от испанците.

Тук през XVI в. са нахлули османските пирати на Тургут.

Изкачваме се с Алекс и майка му до горе и влизаме през арката.

Разхождам се във висините над обления в слънце остров Гозо. Стената е широка и опасана с каменен парапет. Крепостта е солидна и в нея има красив храм със статуите на папа Пий от 19 в. и на папа Павел от 20 век на стъпалата.

Но мен ме впечатлява панорамата. А тя е пълна — 360 градуса. На юг се вижда Рабат, старата столица на острова. На север синее морето, което проблясва и на югозапад. Напред е зелено поле с още по-зелени терасовидни хълмове плата, нашарени от жълтите градчета с църквите.

Усещам на този ведър фон стегнатото си като в клещи сърце.

Тук е мястото и сега е моментът да се освободя от тази мъртва хватка. Разхождам се бавно, дишам дълбоко, гледам и снимам. Лягам на един нисък парапет. Представям си в главата валмо от кървави и туптящи жили, подобно за зъл тумор. Жилите са заплетени и завързани на възли и в тях пулсира болката. Вдишвам дълбоко чистия въздух. Правя усилие да изхвърля от главата си тези лепкави и зловредни живи възли, впили се в мозъка ми. Издишай ги, изсекни ги, изплюй ги, изхвърли ги — такива команди давам на мозъка си.

Продължавам това усилие с дълбоко дишане. След това се изправам и пак тръгвам по стената. Чувствам се наистина облекчен. Сега намирам ума си много по-чист и свободен. Забелязвам ред и точност в елементарните си действия.

Когато съм разстроен, ставам разсеян, забравям разни вещи по столове, маси и навсякъде. Боравя с предметите некоординирано. Започвам една операция, без да съм свършил предишната. Мозъкът ми

отказва да работи синхронно и точно. Така съм от цял месец. Мисли, чувства, действия, постъпки са ми в пълен хаос. Разстроен съм дълбоко.

Но сега, по пътя към кораба, в кораба, после в стаята на хотел, с лекота и облекчение върша всичко леко и прецизно. Събличане, събуване, душ, обличане, хранене, чаша вино, книга. Умът ми е далеч по-ясен. Това очаквах от пътуването. Благодаря на съдбата, че ме доведе в Гозо.

* * *

Вечерта продължавам четенето на Дзен-текстовете от моя сборник.

Първият трактат на Бодхидхарма съдържа мисли бисери за ума — не-ум и за свободата. Умът е не-ум, но е ум, когато се съотнася с феномените — аспект на множественост, разделеност, разнообразие, феномени, свят. Умът тече като жизнена енергия във всяко виждане и чуване, движение и покой на тялото и в същото време той е чист. Това е простота и неопределеност — не-ум, не-нещо. Тук той е отвъд език и мислене. Умът е свобода, радост, блаженство, забрава на лошо (и хубаво), на зло (и добро), на омраза (и любов), на срам и гняв.

Трябва да се науча да се освобождавам винаги и да не допускам да ме разсипва тъгата. Днес Алекс ме определи над шейсет — и наистина усещам състаряване. Нашите проблеми скъсяват живота ни. Трябва да се освобождаваме от нашия аз, пълен с въжделения — така, както се къпем.

Днес, тези дни, тази зима, трябва да постигна високо ниво на освобождение. Трябва да се науча да живея без болка.

СИЦИЛИЯ

5.02. Днес предстои Сицилия, която ме издърпа тук. Ставам в пет, в пет и половина се качвам на микробуса. Събираме хора от няколко хотела. На скоростния ферибот с името на Жан де ла Валет на компанията Virtue Ferries се носим към Сицилия — 95 км. Днес ще се изкачваме по вулкана Етна! Екскурзията предвижда изкачване до кратера Силвестър, останалото е едно градче — Модика. От пристанището ни взема автобус. Появява се лъчезарната дребничка Ана, гид на английски и на руски. Етна на местен език се казва Monte Jebello (Хубавата планина). Модика пък е столица на барока и на шоколада. Вулканът Етна е активен и от време на време изригва. Миналата година е имал няколко изригвания и чак до Малта са достигнали ситни частици, които покрили всичко с черен прах.

По пътя минаваме край пещери, в които са живели праисторически хора.

Сицилия е доста голяма, някъде колкото България по площ. Разделена е на девет провинции. Три скални носа в три посоки оформят триъгълника на острова. Гърците са я наричали Тринакриас, римляните — Тринакриум, звезда с три лъча. Името „Сицилия“ идва от названието на местно племе.

Тринакрията, фигура от женска глава с лика на Медуза в центъра и три женски крака в три посоки е символ на Сицилия. Държа в ръцете си странно и впечатляващо творение на човешкото въображение.

Ана ни разказва легендата за Никола. Този Никола живял по време на ужасни земетресения и уж имал свръхестествени способности. Кралят бил силно изплашен и не знаел какво да предприеме. Доверил се на Никола и го изпратил в морето да проучи откъде идва бедствието. Никола го излъгал, че бил дълго под водата и видял, че Сицилия стои на три крака в морето. Така или иначе, след акцията на Никола, земетресенията престанали. Създадена била легендата, че женското същество *тринакрия*, с женска глава и три крака, крепи Сицилия.

Климатът тук е с два сезона: *кафяв* и *зелен*, горещ и хладен, температурите достигат до 45 градуса на сянка. (Днес няма и 4–5, просто студено!) В близост до вулкана Етна имало черни плажове.

... Сиракуза е била гръцка колония — Катане. Тук е роден Архимед, имало гробница. След това римляните завземат острова. Караваджо нарисувал тук „Раждането на Иисус“ — картина, която изчезнала. След години картината се появила изневиделица. Появявала се е черна торба със статуя — „легендарна статуя на Минерва“.

Сицилия! Звучи познатата от филма „Кръстникът“ мелодия: *Amore mio: „Parla pilrjano...“*. Навън е облачно и сиво, аз се потапям в моята меланхолия. Еднообразен пейзаж на равнина.

Ана екскурзоводката, руския, омъжена за сицилианец, разказва въодушевено и позитивно историята и съвременето на Сицилия. Приказките за мафия не били вече верни... Край шосето стърчат вятърни генератори. Енергия се добива на острова и със слънчеви колектори.

... Тук е роден гениалният композитор Винченцо Белини...

Вдясно отпред се мяркат снежни петна — това трябва да е планината Етна. Вулканът е висок над 3000 м. Наоколо се мяркат вулканични късове и купчини, след това изкопаните отвеси на каменовъглена мина.

... През 18. век при едно голямо изригване на Етна са загинали 30000 души. След това е построена система за насочване на лавата по канали...

Стигаме село с тесни улички — Николо. Слизаме в мъгла и дъжд. Влизаме в магазинче с чудесни ликьори, шоколади с лютиви подправки и други местни вкуснотии. Тук ще обядваме. По принцип трябваше да обядваме високо горе около кратера Силвестър. Купувам си изключително сочни портокали. Пием разкошно кафе, навън плющи дъждът. Търся ресторант с местна храна, но няма нищо готвено.

Продължаваме да пълзим към Етна. Става все по-студено, завалява сняг — нещо рядко срещано тук. Чувствам, че няма да стигнем кратера. Времето се точи бавно като снеговалежа навън и ме обхваща угнетение. Напред се точи колона автобуси, постепенно забавяме и спираме. Шофьорът монтира вериги, италианците изпадат в паника — снегът е близо десетина сантиметра. Правилно съм се екипирал с алпийското яке с качулка и гротескова мембрана.

... Според легендите самият Одисей е стигал тук на два пъти...

Рискът от разрушения от вулканичните изригвания е в корена на една продължителна далавера. Италианците купували на безценица земя около кратерите, строели леки постройки, регистрирали ги и ги застраховали като солидни къщи. А после при честите вулканични изригвания те получавали солидни обезщетения срещу „разрушените си къщи“, с които си купували истински къщи далеч от вулкана.

... Испански крал похищава сицилианска княгиня...

Етна често изригва. Миналата година вулканът е бил доста активен. Често изхвърлял вулканичен прах, който покривал всичко чак до Малта.

В Сицилия се говори *сицилийски* диалект — смесица между арабски, френски и латински. Учи се в училище, пише се на него. „Ка сему“ — „Аз съм тук“ — е отговор на въпроса „Как си?“.

Стоим и чакаме. Навън вали сняг, наваляли са някакви пет-десет сантиметра и местните са в паника. Образува се е „тапа“ от колона автобуси. Хиляди глупаци като нас са дали по 110 евро, за да клечат тук в снега, много необичаен по тези места. Шофьорът поставя вериги и губи за това повече от половин час. Настрани се виждат само няколко храста посред черните въглищни форми от лава, покрити със сняг.

Ани се опитва да държи духа, разказва за всекидневието тук, за *сиестата*. От 13 до 16 часа тук се обядва изобилно и се спи. Домати, краставици, чесън, лук. Спагети *ala Siciliana*. Рибата се яде пролет и лято. Пие се кафе, алкохол. Магазините отново отварят в пет следобед и при наличие на туристи работят и до полунощ. „Мезоджорно“ е думата за обедно време.

... Ястието „капамата“ се приготвя от патладжани и домати... Ядат се спагети, риба тон или меч и месо с гарнитура. Пие се червено вино. Десерт: плодове, сладко, кафе...

Чакането продължава, минава времето за разглеждане на Етна. Екскурзиантите са тихи и спокойни, примирени. Аз се държа търпеливо и относително спокойно, въпреки ужасните условия, напълно противни на манталитета ми. Бездействие, чакане, мъгла и сняг — съчетание от най-непоносимите за мен условия.

Вече разбрах, че пропускаме Етна, но Ани още е сигурна, че ще я видим. Излизам да се разтъпча. До Силвестър има около 20 километра,

както казва шофьорът.

Ани продължава разказите из историята на Сицилия. Тук има следи още от 15 века преди Христа. Имало е и гръцка колония — Наксос (име на егейски остров). Водили са война с новата римска държава. Живеели добре до пуническите войни. След това ги завладяват римляните.

Арабите завзели Сицилия през 826 г. и превърнали много църкви в джамии. Донесли своята модерна наука. Арабите създали занаятчийски селища. Те позволили на християните да запазят вярата си, но въвели данък (като османското джизие). След това, през XIV в. дошли от север норманите, крал Роджър II. Норманите приели арабското облекло и традиции, но наложили християнството.

Испанците донесли шоколада, кафето и каталонския стил в архитектурата. От тук възниква „сицилианското бароко“. Създали първия университет.

Гарибалди обединява Италия през 1860. Тук той обещал да раздели земята за всички. И изпълнил обещанието си, въпреки давано и изпълнявано в различна степен и от предходните завоеватели. Наполеон III му помогнал с 40000 войници.

Тук се създава *Коза ностра* (наша работа) срещу опитите за налагане отвън. През 1861 г. се създава първата *мафия* (организация за защита). Сега мафия уж няма, а прозвището „mafiozo“ означава нещо като „простак“...

Ето, получаваме нареждане от компанията да се върнем. А кой ще ни върне парите? Ани казва, че компанията „трябва да направи нещо“. Отново сме в потъналото в дъжд село Николо. Търся спагети, не намирам. Кафета няколко, едното се казва „Pasticeria“, което се оказва сладкарница с пасти. От няколко дни не съм хапвал истинско готвено, но и тук няма, намирам някакво ресторантче с непознати ястия за по над 10 евро. Отказвам се.

Това определено е най-тъпата екскурзия, която съм имал... Страхотни портокали — свежи, сочни и вкусни, явно тукашни и скоро откъснати. Хубаво кафе. И това е всичко.

Продължаваме пътуването, искаме да посетим нещо друго вместо несъстоятелната се Етна, но не става. Изглежда има табу над някои (мафиотски) места.

Тук (Сицилия) особено силно е влиянието на католицизма, който просто задушават всякакъв свободен секс. Въздържането от секс, от говорене за секс при силното естествено желание, особено на младите, е страдание, причинено от културата навсякъде по земята, а в католическите земи е крайно.

На възраст 12–13 г. се прави официален годеж. Сватбата се подготвя от три до пет години! Момата се омъжва девствена, сватбите са пищни, скъпи, с много подаръци, които се заявяват при гостуване на годениците при близките. Церемонията е тежка. Младите трябва да забавляват многобройните гости. Подаръците се пазят и излагат на показ във витрини за цял живот. Цяла година се говори за сватбата. Семейството е силно. Раждат се много деца.

... Вината: вина произвеждат предимно малки стопанства — между 10 и 20 хиляди бутилки. При производството важен е контролът на температурата на ферментация (18 градуса). Бавна ферментация — месеци. Мезе за виното е твърдо сирене — като Пармеджано. Провинция Рагуза е най-известна в това.

Земята е разделена на малки участъци. Виждаме ниските каменни стени, които ги ограждат из цяла Сицилия (такива после видях и в Малта).

Отиваме в Модика — градче с 35000 жители. Модика на арабски значи житница. През 1861 г. Гарибалди е бил тук.

В Модика ще разгледаме две църкви: „Св. Георги“ и „Св. Петър“. Посреща ни мъртва тишина — всички са се прибрали, а навън ръми упорито и непрестанно. Разглеждаме църквите, празни и глухи. Влизаме в кафене да се затоплим. Влизам в разговор с двойка възрастни англичани. И англичанинът се оплаква от екскурзията и пропилените пари. И той е дошъл преди всичко за това.

Екскурзията приключва късно вечерта, когато ме изсипват пред хотела ми. От пет до двацет и два часа — това са седемнайсет часа за едно село и едно градче.

Гледам италианския основен канал. По цяла вечер се разиграват състезания с отговори на въпроси и се раздават солидни суми. 102000 евро се печелят в момента. Държавата им дължи близо един билион евро, а те си раздават стотици хиляди на телевизионни игри. Ние в България сме на ниска позиция. Българска телевизия няма и не може да даде такава сума.

ЕКСКУРЗИЯ ВЪВ ВАЛЕТА

Валета е първият изцяло проектиран град в Европа, с идеално прави улици, пресичащи се под прав ъгъл.

Взема ме микробус с местен шофьор (Силвио). С него разговаряме за колите и шофирането в Малта. Той ловко се промъква в движението по тесните и криволичеши улици. Питам го какви са условията да имаш кола и специално за паркирането. Тук няма място за паркиране, както и в Япония. Много е урбанизирано. Градовете се сливат в една голяма урбанизирана зона около Валета.

Данъците за коли са високи. Съпругата му има малка кола и плаща вече 1000 евро на година данък. Ние тук за такава малка кола плащаме данък 15 евро. Колкото ти е по-стара колата в Малта, толкова по-висок данък плащаш. Иначе горивото е с цени, малко по-високи от нашите — евро и половина литъра.

На площада пред входа на старата столица ни посреща руската екскурзоводка Алла, пакетирана в дебело яке с вързана качулка. И тя е от омъжените тук рускини, симпатична и отворена. Денят е студен и ветровит, облаците се отвяват бързо и идва слънце, а после нови облаци, превалява и дъжд. Мечтая си да снимам тук дъга, но не видях нито една.

КАТЕДРАЛАТА СВЕТИ ЙОАН

Катедралата „Св. Йоан“ е върховно творение на ордена „Св. Йоан“. Отвън е строга и невзрачна, няма площад пред нея, влиза се направо от тясна улица. Но вътре е великолепна!

Просторна, изящна, стилна католическа църква с орган. Резба на самите мраморни стени, позлатена. Подът — изписани надгробни плочи на стотици знатни рицари, загинали при обсадата на Валета.

Куполите се изрисувани красиво и почти релефно. Фигурите на ангели и възнесени са нарисувани като да висят от купола.

Двете картини на Караваджо: „Обезглавяването на Йоан“ и „Джеронимо“, превел библията на латински от еврейски, висят една срещу друга в малка странична зала. Изумителни са.

Сицилианецът Микеланджело Меризи (Караваджо) е живял тук с рицарите. Рисувал ги е. Известна е картината му „Картоиграчи“. Рицарите убивали времето си с игри и най-вече доживялата наши дни колода карти с изображенията на кралиците („четирите попа“) и на Жан дьо ла Валет („валето“). Валето стои в йерархията под „попа“ и аса, но стойността му при печеливша боя и при каре е най-висока от всички карти.

Потресаваща е картината на екзекуцията на Йоан. Палачът, млад силен мъж, се е навел над тялото му и извършва делото си с два дълги ножа, като единият е зад гърба му, а другият прерязва пред очите ни шийната вена на Йоан, кръвта плиска. Встрани чака робиня с леген и един мъж, които чакат своята част от задачата, а през решетка в стената (на затвора на Ирод) наднича брадата физиономия.

Художникът е обезсмъртил и преводача на Библията Джеронимо.

Караваджо явно е участвал в ред скандали с рицари, защото е бил затварян в крепостния арест и в края на краищата изгонен от ордена.

Купувам още подаръци, намирам тениски с емблема на Малтийския орден — осмоъгълния кръст.

Екскурзията завършва с прожекция на филма „Malta Experience“ в разкошна зала в туристически център в крепостта на брега на морето. Наблизо е и болницата, построена от хоспиталиерите — строга и голяма сграда, в която се лекували както ранени в битките, така и заразени хора. Ползвали са сребърни прибори, узнали са, че те помагат за дезинфекцията. Болните са се разполагали в различни помещения според ранга си, имало е и голяма зала за най-бедните. Всички са лежали на отделни койки.

Филмът е великолепен исторически разказ с много красиви илюстрации: каменни изделия от неолита, статуи, други артефакти, много снимки и карти, различни епохи, битки, обсади, превземания на този стратегически остров.

... Сюлейман, след като побеждава рицарите при о-в Родос, пленява най-знатните от тях, включително ла Валет, но ги освобождава и така орденът се възстановява...

... Помощта на испанските 10000 воители в най-критичния момент, когато Сюлейман е бил на крачка да завземе всички укрепления, е наклонила везните на страната на рицарите. Времето е било лятно и много горещо. Нямащо е вода. Трупове са създали зарази и воители са измирали с хиляди...

The Saluting Battery (Салютиращата батарея) е построена от Ордена през 1566 г. като част от крепостния вал на Валета. Тя заема стратегическа позиция, от която достига с обстрел всички подходи към Голямото пристанище. Тя става и церемониална артилерийна платформа, от която при исторически дати се изстрелват салюти.

В началните години на британското господство салютите отбелязват точното време три пъти: при изгрев, за отваряне на вратите на града, в 12 и при залез, когато вратите се затварят. В последните десетилетия салютите се възобновяват в дванайсетия час на деня.

В края на деня съм на по-високо ниво от вчера. Вече изпитвам радост от самото си пребиваване в стаята. Когато понасяш самотата си леко и дори се наслаждаваш на това, което правиш сам в стаята, значи си добре, добре си изчистен. Вчера в Сицилия спокойно понесох негодите, без да се разгневя и натъжа. Завчера изхвърлих доста мътилка от себе си.

Моите проблеми с близките ми хора си остават нерешени, в главата си строя различни решения според моментното си състояние.

Ще видя като се върна.

МДИНА

Отново дъжд и студ и малко слънце на моменти. Мдина е очарователен малък град извън урбанизираната зона. По пътя за Мдина минаваме през свободни пространства и земеделски участъци, оградени с ниски каменни огради като в Сицилия. Посещаваме резиденцията на президента на Малта — някогашен кралски парк с всякакви дървета. Колата на президента е обикновено BMW, самият президент се разхожда наоколо без охрана и дори разговаря с туристите. Най-впечатляващи са огромните фикуси, най-много са портокаловите дървета. В групата има руски туристи, Кристина снима със солиден „Canon“.

Мдина е средновековен град с тесни и стръмни улички и църкви. На най-високото място, от стените на крепостта, се открива великолепна панорама на север към Валета и моя град, сан Джулиан, разпознавам мястото по кулата на Хилтън хотел. Морето се синее в далечината.

Сядаме в уютно кафене да се стоплим. Отделяме се от групата с Ира и Кристина.

СВЕТИ ПАВЕЛ В МАЛТА

Катедралата „Св. Павел“ е забележителна. На това място римският губернатор и първи епископ на Малта, Публиус, се срещнал с апостола. Първата черква тук е била посветена на Света Богородица. При арабите храмът потъва в руини. Издигнат е отново от норманите през XII век.

Съвременната катедрала е построена през XVII в. на мястото на разрушения от земетръс нормански храм. Има формата на латински кръст. Непосредствено до катедралата е музеят. Влизаме. Тук са изложени много гравюри от Дюрер и други стари майстори. Има и колекция от стари сребърни съдове.

Разглеждаме близката пещера със статуя на Св. Павел. После влизаме в катакомбите на ранните християни — подземни коридори с помещения и ниши, с гробове. Същите са като в Кападокия. Чудим се как може да се живее тук. Оказва се, че катакомбите са погребални помещения, а заличките са за обреди и панихиди.

Евреинът Павел от Тарс в Киликия бил фарисей и известен гонител на християните. След чудодейно видение на Христос при Дамаск той станал християнин и ревностен апостол. Завършва с екзекуция в Рим през 67 г. Според легендата отрязаната му глава продължавала да слави Иисус, а където паднала, избликли три извора („Трите фонтана“ в Рим).

След коработрушение край малтийските брегове Павел се спасява и попада в на мястото, където след столетия е основана Мдина. Легендата разказва, че една нощ край огъня змия проникнала в дрехата му, но той останал невредим, изхвърляйки змията в огъня.

* * *

Прибираме се до центъра, а после се качвам на автобус 12 за сан Жулиан, към моя хотел. На площадчето небръснат мъж ме заговаря:

— Bulgarian restorant?

— Българин ли сте?

— Да. Търся български ресторант, казаха ми, че имало такъв, търся българин.

— Аз съм турист и съм само за седмица тук, така че не зная почти нищо, но се съмнявам, че има български ресторант.

Водя човека, той не знае езици, питам в един офис. Там ни обясняват, че отсреща, в Portomazo, имало няколко ресторанта, където може да работят българи. Всъщност това са казали на човека, че в ресторантите работят българи, а не български ресторант. Пресичаме площада, намираме улица с име Portomazo, търсим по входовете, но това са жилищни блокове.

След това ни насочват към комплекса ресторанти, в близост до кулата на Хилтън. Тук питам отново за българи, насочват ни към бразилския ресторант и там най-после откриваме един нашенец. Оставям човека да разговаря с него. Той е дошъл тук за работа. Питам го защо тук и как така без никакви езици. Имал деца за изхранване. Но да дойде тук, където заплатите не са големи в сравнение с Европа и където едва ли има толкова работа, и то в най-слабия сезон на годината? Доста неориентиран. Дано да се оправи, да му намерят работа поне като товарач или в кухнята на някой ресторант.

ТРИТЕ ГРАДА

Поглеждам от прозореца на хотела. Дъжд вали тихо и упорито, май ще е цял ден така. Предстои ми последната екскурзия тук: „Трите града“. Става въпрос за Санглеа, Коспикуа и Виториоса. Във Виториоса (оригинално име Биргу) е било решителното сражение през 1565 г. срещу османците.

Виждам хотел с името Plevna. Дали има нещо общо с българския Плевен (известен на запад като „Плевна“)? Тук шофьорите спазват повече правилата, отколкото у нас.

Руската екскурзоводка, позната ми от Гозо, ме вижда и се шегува, че когато аз съм в групата, винаги вали (така беше и сутринта в Гозо). Тя ни събира и развежда по английския парк с изглед към крепостите на Валета. Оглеждаме и снимаме, пазя фотоапарата в якето си, продължава да вали.

... Средният доход тук е около 1000 евро на месец...

„СБЛЪСЪКЪТ НА ИМПЕРИИ“

Позицията на Малта в центъра на Средиземно море е стратегическа. Островът е прорязан от дълги и дълбоки заливи, великолепни за акостиране на цели флоти. Жизненоважно е и за европейците, и за източните империи да имат острова като база за отсядане, наблюдение, защита и запасяване.

От Малта рицарите нападали османските кораби. Пиратът Тургут Реис е бил основна заплаха за Малта след настаняването на цираския орден. През 1551 г. Тургут и адмирал Синан нахлули на острова, но прекъснали обсадата и превзели съседния остров Гозо след успешна атака на Цитаделата. Пиратите оплячкосали града и пленили цялото население на Гозо (около пет хиляди). След това се отправили към Триполи и пленили рицарския гарнизон. До 1599 г. Тургут причинил цял ред поражения на християнските рицари, стигайки бреговете на Испания. При Джебра през май 1560 г. приключила с поражение зловещата кампания на Филип II, крал на Испания, с 54 галери и 14000 мъже. Османският адмирал Пиал паша и потопил половината християнски кораби.

Хоспиталиерите заемали глада Биргу с неговите превъзходни пристанища. Великият магистър на малтийския орден Жуан де Хомедес усилил порт Сент Анджело на края на Биргу. Биргу тогава бил един от двата главни града на Малта. Тук крепостта била усилена, била построена и нов вал в сегашната Санглеа. Трети форт, Свети Елмо (St. Elmo), бил построен на мястото на сегашната Валета.

ВЕЛИКАТА ОБСАДА 1565

В нашия фолклор е запазена много стара песен:

*Царьо льо, господарьо льо,
Където щеш ма проводи,
Ще ти работа завърша.
Хей, у Малта не ма провождай —
Малта ѝ среди морето,
Девет ѝ реда калето,
Мъжете ѝ са джамджии,
Хей, жените ѝ куршумлийки,
А момите ѝ баш топчийки.*

На 18 май 1565 г. Сюлейман Великолепни предприел решителна атака. Османските сили се състояли от 9000 спахии, 6000 еничари, авантюристи, 10000 доброволци, пирати — общо около 40000 (броят е оспорван). Срещу тях орденът противопоставил 500 рицари, 400 испански войници, 500 войници от галерите, гръцки и сицилиански войници, гарнизонът от Елмо, прислужници, роби, 3000 малтийски войници — общо около 9000.

Сюлейман направил стратегическа грешка, раздвоявайки командването, като при това наредил командирите да се съобразяват и с Тургут, когато дойде от Триполи. Сухопътните сили на турците били командвани от Лала Мустафа паша, а флотският командир бил Пилял паша. Пилял паша наложил безсмисленото нападение на форта Елмо.

„Мракът на нощта тогава стана ярък като деня поради огромния брой изкуствени огньове. Толкова ярко беше, че можехме да видим Сент Елмо доста ясно. Артилеристите на Сент Енджело могат да насочват и прицелват оръдията си срещу напредващите турци, които са изведени на светлината на огньовете“ (Франсиско Балби, испански воин).

Жан дьо Валет събрал половината си артилерия във флота. Те трябвало да удържат флота до идването на обещаната помощ от Сицилия. След седмица обстрел фортът бил разрушен напълно, макар че рицарите се били храбро. През май пристигнал Тургут и разположил нови батареи. На 4 юни група еничари завзели част от укрепленията, а на 23 юни турците превзели Сент Елмо. Убили 1500 мъже, но пощадили знатни рицари. Тургут загинал наскоро след победата, прострелян случайно от форта или от приятелски огън. Сент Елмо е коствал на султана 6000 мъже, вкл. половината еничари.

Мустафа наредил рицарите да бъдат обезглавени и телата им са били пуснати през залива на дървени разпятия. В отговор дьо Валет обезглавил турските си пленници и изстрелял главите им в турския лагер.

След това турците атакували Биргу и вала при днешната Санглеа, но неуспешно.

Битката се водила през цялото лято, в непоносима горещина. Липсвала вода. Воините и от двете страни загивали както от оръжие, така и от изтощение и болести. Трупове разнасяли холера.

В Сицилия се събирали доброволци от Дон Гарсия. Войска на Гарсия дебаркирала в Малта и стотици проникнали в Биргу в средата на лятото и на битката. Те повдигнали духа на защитниците и ввели свежа сила.

На 15 юли Мустафа заповядал двойно нападение срещу Санглеа: морска атака с 1000 еничари и корсарска атака по сушата на форт Сент Михаел. Един дезертър предупредил дьо Валет и той построил набързо палисада по нос Санглеа, от която атаката била отблъсната. Турците попаднали под обстрела на специална артилерийска част от пет оръдия приморска батарея в основата на форт Сент Анджело. По суша подкрепленията прекосили до форт Сент Микаел на плаващ мост и спасили Малта за момента.

Последвали нови атаки срещу Сент Микаел и Биргу. В един момент в края на август огромна експлозия пробива градските стени и турците нападнали през пробива. 70 годишния дьо Валет спасява града лично начело на сто войници. С меч в ръка той е в битката до оттеглянето на турците. Но това се оспорва — изглежда е всяка паника, приятелски огън от форта убива малтийци, а дьо Валет не намира никакви турци на заплашеното място.

Положението ставало все по-лошо и Съветът на старейшините на ордена решил да напусне града, но дьо Валет наложил вето на решението. Той усетил падането на духа на нападателите. Турците опитали да превземат форт Сент Миколо с „манта“ (обсадно оръдие, покрито с щитове, с форма на костенурка). Малтийците успели да разрушат конструкциите.

В началото на септември времето се променило и Мустафа предприел марш срещу Мдина, за да презимува там. Но до истинска атака не се стигнало. Дон Гарсия дебаркирал с 8000 мъже начело с дел Корна в залива на св. Павел в северния край на острова. Дел Корна заповядал общо настъпление и настанало масово клане на отстъпващите турци.

Турците качили на борт артилерията си и подготвили отстъпление, като оставили труповете на една трета от хората си от боеве и от болести. „Великата битка“, както е останала в историята, свършила на 8 септември. На 11 септември флотът на османците напуснал Малта. След тази битка султанът не предприел повече значителни акции и починал няколко години по-късно.

Тук отделните групи рицари от отделни нации са защитавали различни места на крепостта. Френският корпус е пазел стратегически вход към крепостта. Сега там е останал надпис: **Porta ta' Franza**.

* * *

Екскурзоводката ни превежда през уличките на Биргу и сливащите се с Биргу Санглеа и Коспикуа.

ИНКВИЗИЦИЯТА В МАЛТА

Спираме се пред мрачното здание, ползвано от Инквизицията. В това здание е пристигнал инквизитор от Рим и дълги десетилетия е контролирал Малта. Рицарите наистина са водели твърде разпуснат живот след признаването на заслугата им от Европа. Не спазвали и обетите си за въздържане от жени и други удоволствия. Говори се, че един от великите магистри починал в коленете на осемнайсетгодишна девойка.

Но основен проблем за инквизицията (съдебната власт) било неразбирателството между Великите магистри (дъо ла Касиер специално) и епископа на Малта относно властта. Рицарите били много обидени от наложения контрол.

В онези времена рицарите имали специалното право да конфискуват всяка собственост на нехристияните — днес това се нарича узаконен грабеж. Малтийски галери арестували венециански кораб със стока за еврейски търговци и присвоили стоката. В отговор всички имоти на хоспиталиерите във Венеция били конфискувани.

Гидът пояснява, че в онези години инквизирането не било произволно и ужасяващо, а се свеждало до умерени телесни наказания. По-важно било разследването.

Да, нищо в човека не се е променяло в човешката природа. Героите лесно стават престъпници, особено ако са се сдобили с привилегии.

* * *

Много неприятно усещане, отново ме налетява депресията заедно с мъглата, студа и дъжда. Боли ме гърбът. Все пак екскурзията свършва по обед и това е най-доброто. Напъхваме се в топло кафене, а после в автобуса за „вкъщи“. Днес хотелската стая ще ми дойде като дом, ще се наспя следобед.

РЕД — НЕДОСТАТЪЦИ

Тук цари доста строг (католически) ред, класически западен ред в сгради и улици, в поведение на хората. В сравнение с България хаосът е почти незабележим. Доста са ремонтните работи по улиците, явно заради многото дъждове.

Правилата без разбиране на човешкия проблем в ситуация са просто нехуманни. Рецепционистът, на вид тъмен арабин, е възплъщение на реда. Той не допуска да ми даде още една минута, за да си изпратя имейла. Компютърът просто е програмиран да те изключва от електронната поща и Интернет на секундата, след като ти свърши времето. Но петнайсет минути изтичат бързо за набиране на ред кодове, пароли и отговори на въпроси. Тъкмо съм написал едно писмо и пред да го изпратя, интернетът се изключва. Обяснявам на тъмния на рецепцията, но той е непреклонен, дори не ми обяснява. Просто повтаря въпроса си: Искате ли още един талон за 15 или за 30 минути? Вбесява ме и се отказвам.

Ние, българите, много си патим от твърдия ред на Запад. Още от тоалетните на летищата и гарите ние сме стъписани от необходимостта да заплатим с монети от точно определена величина, поставяни на точно определени места. След това ни стресират непознатите уреди и бутони в тоалетните, които трябва да натиснеш, за да потече водата. Никой нищо не обяснява на неориентираните нашенци, защото или не знаят езици, или не смеят да питат, или питането е абсурдно. Новият, пришелецът, губи много време, енергия и настроение.

Нашият проблем е основно в ниската ни позиция да се прекланяме.

Никой не може да реагира адекватно във всички уникални ситуации, и на никого не може да помогне, ако спазва стриктно правилата. Това е най-жестоката страна на подредения градски живот. Това го изпитах в Япония — спомням си преживените мъки с бъбречната криза пак през февруари преди десет години в Киото.

Всички японци следваха правилата и затова никой, дори в болницата, не ми помогна, дори при много скъпо заплащане.

При твърди правила всяка неочаквана промяна на ситуацията блокира решението. Хората изпадат в безизходица, проблемите не могат да се решат, следват мъки и страдания. Оттук излъчването на студенина и безчувственост. (В Токио една голяма сграда изгоряла пред погледа на пожарникарите, които отговаряли за района непосредствено свършващ до тази сграда и затова не гасили пожара, а просто наблюдавали).

Тази подредена цивилизация е крехка и лесно блокира при непредвидени обстоятелства, в които правилата не могат да се приложат. Тя реагира адекватно само доколкото всички правила се спазват и доколкото нещата стават в коловоза на предвидените в правилата ситуации. Малоумно!

* * *

Слънцето облива Малта и е приятно топло, а днес си отивам. Хотел „Baystreet“ (моят хотел) е съвсем близо до плажа! В последния си ден откривам в посока обратна на обичайната дълбокия залив, в дъното на който, съвсем близо до хотела, има разкошен плаж. Напред се синее морето, опънати са две скални ребра с много сгради и крайбрежна улица. В морето са пуснати много шамандури и всевъзможни предмети, които загрозяват залива. Но тук, ако сезонът не е в разгара си, през пролетта и есента, трябва да е разкошно за почивка!

Може пак да дойдем тук с моята половинка и сина ни.

Снощи италианец, шофьор на такси, ме взе принудително от една спирка за хотела ми. Разговаряхме. Осведоми ме, че в България умирали хора от студа. Не му повярвах. (Оказа се, че наистина има няколко загинали при наводнение в село Бисер, от разрушена язовирна стена). Пита за зъболекарските услуги в България, искал да си смени ченето, казвам му, че ще му излезе максимум 1000 евро, ако не и по-малко. Тук му искали 5000 евро! Изненадва се от добрия ми английски, мисли, че съм от много години тук. (Сякаш тук се говори истински английски!). Вярно е, че основният език тук е английски, а местният

език никой, освен местните не го учи, дори омъжените тук рускини не го говорят, но акцентът е силен и не се говори добър английски.

Самолетът ни издига над осеяния в бяло и увенчан със сиви скали зелен остров. Отгоре изглежда още по-красив. След това тъмнината ни сварва в Атина, и накрая разпознавам светещия купол на Александър Невски в София.

Тук студът продължава.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.